Παπδώρα

Περιοδική έκδοση λογοτεχνίας 12ος χρόνος 11.2008-5.2009 €12

23

Περιεχόμενα

Κριτική και επιλογές

Κριτικά σημειώματα

Στάθης Κουτσούνης: *Γιάννης Παππάς*

Κριτική και Επιλογές

Γιάννης Παππάς, *Στην άκρη του ονείρου*, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2008

Η ποιητική συλλογή *Στην άκρη του ονείρου*, αν και πρώτη του Γιάννη Παππά, κάθε άλλο παρά πρωτόλεια είναι. Τα ποιήματα του βιβλίου, συνδεόμενα μεταξύ τους με ευκρινή ενότητα, δομούνται πάνω στο τρίγωνο: μνήμη —νοσταλγία —όνειρο, με όλες τις συνδηλώσεις τους.

Η μνήμη δεν αποτελεί για τον Παππά απλή ανάμνηση του παρελθόντος. Συνιστά μια βιωμένη πραγματικότητα, η οποία επιφέρει ισορροπία στις δύστροπες πλευρές του παρόντος. Το χώμα της μνήμης του, όχι μόνο δεν έχει ξεραθεί με το πέρασμα των χρόνων, αλλά παραμένει νωπό, αφού ο ποιητής φροντίζει να το ποτίζει ανελλιπώς.

Η νοσταλγία είναι η κινητήρια δύναμη, ώστε να ζωντανέψει η μνήμη και να πάρει μπρος το όνειρο. «Βρέχει στον ύπνο μου σταγόνες νοσταλγίας» γράφει, κι αυτό τον κάνει να αρμενίζει αλλού. Ο Παππάς είναι ένας ευγενικός νοσταλγός του παρελθόντος του και του μικρόκοσμου που αναπτύσσεται γύρω του.

Το όνειρο, μια λέξη που εκτός από τον τίτλο τη συναντούμε πολλές φορές και στο corpus, λειτουργεί στην ποίησή του με όρους ταξιδιού. Είναι μάλιστα και το μέσο και ο προορισμός του ταξιδιού. Ο Παππάς, ωστόσο, στον τίτλο δεν γράφει γενικά στο όνειρο, αλλά στην άκρη του ονείρου. Διακινδυνεύοντας μια ερμηνεία, θα έλεγα ότι το όνειρο είναι το μέσο για να ταξιδέψει ο ποιητής στην παιδική ηλικία, και είναι ακόμη η ίδια η παιδική ηλικία, με ό,τι περιλαμβάνει: αισθήσεις, πρόσωπα, πράγματα, τόπους, όπου σφόδρα επιθυμεί ο ποιητής να επανακάμψει, φτάνει μέχρι την άκρη, αλλά δεν μπορεί πια να μπει, διότι ουσιαστικά έχει πλέον απομακρυνθεί από εκεί: «Όμως τη νύχτα πάντα, / στην άκρη του ονείρου, / ένα παιδάκι με ματωμένα γόνατα / παίζει μονάχο του κουτσό / πάνω στο νωπό χώμα της μνήμης».

Όλα λοιπόν είναι «μια ανάμνηση στις ρωγμές του μυαλού». Γι' αυτό και θεωρώ ότι τα ποιήματα της συλλογής είναι ποιήματα επιστροφής. Ο ποιητής νιώθει διακαή πόθο να επιστρέψει: στις ρίζες, στη χαμένη αθωότητα. Αισθάνεται καταπιεσμένος στο αστικό περιβάλλον της εποχής του, όπου αναγκάζεται να πουλάει καθημερινά «τα υπάρχοντά» του, την ψυχή του. Συναισθάνεται όμως ότι μέχρι το σύνορο μπορεί να φτάσει, όλα παίζονται στην άκρη του ονείρου. Γι' αυτό και ό,τι στο τέλος απομένει δεν είναι παρά η θλίψη για την αδυναμία της πραγματικής επιστροφής, η πικρή ματαιότητα, η αίσθηση της απώλειας και της φθοράς, ο οριστικά χαμένος χρόνος: «Όταν επιστρέφεις νύχτα με δροσιά / στους νοτισμένους κάμπους, / το ξέρεις πως τώρα πια κανείς δεν θα σε περιμένει». Αντίδοτο στη θλίψη του απομένει η ποίηση, που συγγενεύει με το όνειρο: «Όταν ο χρόνος όλα θα τα ρημάξει, / τα ποιήματα θα λάμπουν πάνω στην άμμο». Εκεί, λοιπόν, βρίσκει καταφύγιο, που μάλλον δεν το φθονεί διόλου, όπως ο αυτόχειρας της Πρέβεζας.

Ένα άλλο σύμβολο-μοτίβο, που απαντά συχνά στην ποίησή του, είναι το ποτάμι. Το ποτάμι είναι σαν ένας δρόμος, ξεκινάει από κάπου και καταλήγει κάπου. Καταθέτω το ομότιτλο της συλλογής ποίημα, που αποτελεί κλειδί για την αποκωδικοποίηση του συμβόλου, αλλά και κλειδί ανάγνωσης ολόκληρης της συλλογής: «Τη μια στιγμή ήσουνα στο ποτάμι / Την άλλη στην άκρη του ονείρου. / Βρέθηκες στο κέντρο της μεγάλης πλατείας / Γύρω σου χοροπηδάνε μεταμφιεσμένοι. // Είπες: τι κάνω εδώ; / Εγώ μια βόλτα στο ποτάμι πήγαινα». Το ποτάμι, λοιπόν, είναι ο δρόμος που οδηγεί τον ποιητή στην άκρη του ονείρου, δηλαδή στην παιδική ηλικία. Ο δρόμος που συνδέει την ώριμη ζωή με την παιδική ηλικία, κι ακόμη τη γέννηση με το θάνατο: «Τα ποτάμια είναι η μοίρα των ανθρώπων / που κανένας δεν μπορεί να αλλάξει».

Η ποίηση του Παππά είναι απλή και απέριττη, καθαρή και διάφανη, χωρίς βερμπαλισμούς και λεκτικές εκζητήσεις. Όπως λέει ο Eugenio Montale, «δεν προορίζεται για κανέναν». Απλώς υπάρχει: «Σαν το νερό που βγαίνει από την πυρωμένη πέτρα». Η γραφή του, παλλόμενη από έναν υποδόριο ερωτισμό, συν-κινεί τον αναγνώστη, καθώς αναφέρεται σε θέματα που, ενώ ξεκινούν από τις εμπειρίες, τα βιώματα και τα συναισθήματα του ποιητή, καταφέρνουν να γίνουν οικουμενικά και να αφορούν τον καθένα.

Στάθης Κουτσούνης